

VARFÖR KAN DOM INTE BARA FÖRSÖRJA SINA BARN? – ENSAMSTÅENDE MÖDRAR I DET SVENSKA VÄLFÄRDSSAMHÄLLET S MARGINAL

Tove Samzelius och Anna Angelin

Inledning

Att ha en stabil inkomst och en trygg plats att bo är grundläggande för en familjs välfärd. Enligt svensk lagstiftning har föräldrar försörjningsplikt för sina barn⁷ vilket även innefattar ansvar för att barnet skall ha en bostad. Samtidigt har den svenska staten och dess företrädare, bland annat genom Barnkonventionen och Socialtjänstlagen ett övergripande ansvar för att barn ska växa upp under goda och trygga förhållanden. Detta innebär bland annat ett ansvar att skapa gynnsamma förutsättningar och att ge stöd till föräldrar så att de på bästa möjliga vis kan säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling, till exempel genom en tryggad försörjning och bostad. Trots dessa ambitioner finns det idag barn vars föräldrar upplever stora svårigheter att ge dem den trygghet de har behov av. En grupp som möter specifika utmaningar avseende detta är ensamstående föräldrar, varav de allra flesta är kvinnor, vi fokuserar därför på dem i detta kapitel.

Genom vår forskning har vi försökt förstå hur det är att ständigt försöka etablera sig på bostads- och arbetsmarknad där utfallet av dessa upprepade försök ofta ändå präglats av vanmakt och frustration. Ett gemensamt forskningsintresse vi har, är just att förstå hur det är att uppleva och hantera vanmakt och onda cirklar

⁷ Föräldrabalken 7 kap. 1§ andra stycket

i relation till att inte ha en egen försörjning eller bostad. Utifrån de studier vi genomfört kommer vi försöka förklara vilka slags utmaningar och levnadsvillkor ensamstående föräldrar med osäker försörjnings- och bostadssituation möter och försöker hantera.

Vi inleder detta kapitel genom att kort redogöra för hur övergripande förändringar inom den svenska välfärdsstaten har kommit att påverka ensamstående mödrars förutsättningar att leva självständiga liv och därmed även deras barns livsvillkor. Här efter presenterar vi resultat och slutsatser från våra respektive avhandlingsarbeten som tillsammans belyser hur svenskfödda respektive utrikesfödda ensamstående mödrar beskriver sina upplevelser och erfarenheter av att försöka trygga sin familjs behov av stabil försörjning och boende (Angelin 2009, Samzelius 2020). Kapitlet avslutas med en gemensam diskussion kring hur relationen mellan individ och struktur har en avgörande betydelse, då krav och villkorandets avseende försörjnings- och bostadsproblematik ofta leder till återvändsgränder eller moment-22-liknande situationer där mödrarnas egna aktörskap blir beskuret.

Vårt kapitel fokuserar på vikten av en djupare förståelse för hur parallella förändringar på bostadsmarknaden, på arbetsmarknaden, och i socialförsäkringssystemet, samt de generella principer som påverkar synen på föräldrars eget ansvar, har slagit hårt mot de mest sårbara ensamstående mödrarna och att deras situation måste förstås inom detta bredare sammanhang.

Välfärdspolitik och ekonomisk utsatthet

Ensamstående mödrars försörjningsförmåga och deras barns välbefinnande har setts som en central socialpolitisk fråga sedan välfärdsstatens begynnelse, både av ekonomiska och moraliska skäl. Gradvis infördes olika typer av bidrag och stöd till boende och barnomsorg som skulle möjliggöra för ensamstående mödrar att försörja sina barn och att i en mindre utsträckning än tidigare behöva lämna bort dem till fosterhem. Deras utsatta och stigmatiserade situation stod också i centrum för de politiska diskussioner som fördes under 1960-talet och som så småningom lade grunden till den svenska jämställdhetspolitik som introducerades i början av 1970-talet. För att undvika stigmatisering skulle även ensamförsörjandes behov mötas av en generell och generös familjepolitik och utbyggd barnomsorg för alla (Samzelius 2020).

Fram till 1990-talets slut var fattigdomsrisken för ensamstående föräldrar och deras barn mycket låg i Sverige utifrån ett jämförande internationellt perspektiv (Lewis 1997). Men sedan 1990-talets slut har vi sett ett trendbrott i denna bemärkelse. Trots att andelen ekonomiskt utsatta barnfamiljer i Sverige har minskat över tid ser vi hur inkomstskillnaderna mellan olika grupper av

barnfamiljer har ökat. Det finns olika sätt att mäta hushållens ekonomiska standard, men oberoende av vilket mått vi använder har ensamstående föräldrar halkat efter de som är sammanboende. Bland ensamstående kvinnor med barn ökade andelen med en relativ låg ekonomisk standard från cirka 10 procent år 1999 till 43 procent år 2020. Bland utrikesfödda ensamstående mammor med minderåriga barn hade 61 procent en relativ låg ekonomisk standard samma år. Det är också vanligare i denna grupp att leva med låg ekonomisk standard under en längre tid och att under perioder ha behov av försörjningsstöd än vad det är bland andra barnhushåll (Försäkringskassan 2021).

Måttet relativ låg ekonomisk standard visar framför allt hur ojämlikheten mellan olika hushåll ser ut över tid, medan måttet låg inkomststandard visar hur många hushåll som har en disponibel inkomst som är mindre än dess beräknade baskonsumtion. Det kan ses som en indikator på hur stor andel av olika grupper som har så låg inkomst att de skulle kunna vara aktuella för försörjningsstöd om de sökte. Även låg inkomststandard är betydligt vanligare bland ensamstående med barn jämfört med sammanboende med barn, 17 procent jämfört med 6 procent. Det finns även skillnader avseende kön och födelseland, där 31 procent av ensamstående utrikesfödda kvinnor med barn har låg inkomststandard, vilket kan jämföras med 7 procent bland ensamstående svenskfödda män med barn (Försäkringskassan 2021).

Tidigare forskning i Sverige har visat att ensamförsörjande kvinnor med barn är en grupp som är särskilt utsatt i relation till förändringar och nedskärningar inom välfärdspolitiken (Salonen 1993; Fritzell, Gähler 2001; Stranz & Wiklund 2011; Alm, Nelson & Nieuwenhuis 2019). Bland annat har det lyfts fram hur deras livsvillkor kan ses som ett test för de sociala rättigheternas funktion samt för hur träffsäkert det sociala och ekonomiska skydds nätet är när det gäller att värna och stärka kvinnor och barn som lever med små ekonomiska marginaler (Burstrom et al. 2010; Wennberg 2013). Under coronapandemin ökade andelen ensamstående barnfamiljer med låg inkomststandard med över två procent på bara ett år vilket kan ses som en indikation för hur sårbar gruppen är för strukturella förändringar och lågkonjunkturer.

Detta synliggörs även i Försäkringskassans årliga rapporter om de svenska barnhushållens ekonomi. Bland annat lyfter rapporten att familjeersättningarnas bidrag till barnhushållens ekonomiska standard har minskat med över en tredjedel för ensamstående och med en tiondel för sammanboende under de senaste tjugo åren. En del av förklaringen kan vara att nivåerna för de behovsprövade bidragen, till exempel bostadsbidraget, inte justerats tillräckligt för att följa med prisutvecklingen (jfr Salonen 2019). Det har särskilt påverkat ensamstående med barn som år 2022 beräknades få 60 procent av de behovsprövade ersättningarna (Försäkringskassan 2023).

Vanmaktens dubbla logik

Att långvarigt stå utanför arbetsmarknaden och behöva söka försörjningsstöd för sig och sina barn kan ofta relateras till bristande möjligheter att kunna styra och kontrollera sina livsvillkor. I Anna Angelins avhandling: *Den dubbla vanmaktens logik – en studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna* (2009) följs 74 personer som närmar sig 30-årsåldern vars hela vuxna liv präglats av fattigdom. Studien visade tydligt att de som var föräldrar mötte specifika utmaningar och barriärer i försöken att lämna en livssituation som de flesta upplevde vara präglad av skam, maktlöshet och ekonomisk stress. Av föräldrarna var det specifikt mammor, framför allt de ensamstående som upplevde vanmakt och omfattande hinder där betydelsen av att ha barn lyftes fram som central i försörjningsproblematiken.

Samtliga av de ensamstående mammorna och deras barn levde i en knaper och osäker ekonomisk tillvaro där mödrarna specifikt lyfter fram barnens oskäliga levnadsvillkor som psykiskt nedbrytande då det innebär en kroniskt stressande tillvaro för familjen. Att uthärda ständiga försaker för egen del uppfattades av de flesta mammorna som acceptabelt men ofta närmast outhärdligt när barnen försöker hantera de besvikelser och brister som präglar tillvaron för familjer där inget utöver lägsta möjliga standard är möjligt. Skillnaden mellan att leva och att överleva tas upp av flera. De uppfattar också att socialtjänstens förväntningar på att ständigt vara rationell och försaka innebär en känsla av att varken man själv och barnen tillerkänns värde eller värdighet. Att inte kunna tillgodose barnens behov av mat, socialt liv och kläder genererade ångest och skam över att se sig själv som en otillräcklig förälder.

När jag har 150 kronor och det är två och en halv vecka kvar till jag får pengar då är jag fattig och när min dotter säger att hon vill ha ett päron och jag har 12 kronor och skall klara mig på det i 10 dagar och frågar om vi kan köpa päron och jag får säga att nej vi får vänta till mamma får pengar. Då är jag fattig, då gör det ont gentemot henne. (Hanna)

De kvinnor som ingick i studien hade avsevärt högre grad av ohälsa, exempelvis magont, oro och huvudvärk jämfört med motsvarande jämnårig population i Sverige. Att klara av det dagliga livet när alldeles för lite pengar till mat och andra nödvändigheter finns är mycket tidskrävande och tärande (Lister 2004). I denna stressade tillvaro upplevde många att de inte maktade med att också initiera konstruktiva förändringar som att exempelvis börja studera även om det på lång sikt kunde förbättra livssituationen. Dålig ekonomi har alltså långt fler konsekvenser än emotionell stress och deprivation. Fattigdomen beskrivs även

som ett direkt hinder för att kunna förändra livssituationen. Att vilja men inte ha råd att ta det körkort som ökar chanser till jobb lyftes ofta fram som exempel på hur den dåliga ekonomin försvårar möjligheter till arbete. Att öka sin anställningsbarhet genom studier är också en önskad väg vidare som av många dock uppfattas som omöjlig då kravet för att beviljas försörjningsstöd är att stå till arbetsmarknadens förfogande. Att försörja sig på studielån som förälder uppfattas som svårt, och ytterligare skuldsättning är avskräckande när man ofta redan har betalningsanmärkningar. Skulderna hos kronofogden innebär dessutom även svårigheter att kunna få en bostad på en ort med bättre arbetsmarknadsmöjligheter.

Ekonomiska begränsningar uppfattades därmed ha ett starkt samband med svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden och frustrationen över detta liknades vid att befinna sig i en moment-22-liknande situation av vanmakt. Att förändringar som studier och flytt sannolikt var nödvändiga var uppenbart för dessa mammor men förändring innebär ofta utgifter och därmed en för stor risk för dem. Att exempelvis förlora försörjningsstöd på grund av studier är en risk man uppger att man kunnat och velat ta för egen del men att föräldraskapet innebär ett ansvar att minimera risker då man inte vill utsätta sina redan utsatta barn för de konsekvenser en riskfylld förändring kan innebära för deras trygghet.

En ytterligare svårighet i relation till arbetsmarknaden var att som mamma med små barn uppleva sig bli diskriminerad och tidigt bortvald vid rekryteringsprocesser. Jessica berättade om sina erfarenheter:

Många var så ärliga att de sa att de fått en kvinna med äldre barn som inte behöver vara hemma och då var det inte kul att ha henne heller för då blev man rätt irriterad fast hon inte gjort något. Men hon blev ju ett hinder på så sätt men sen tänkte jag att så ska jag aldrig mer tänka. (Jessica)

Att bli bortsorterad som mindre attraktiv av presumtiva arbetsgivare uppfattades som frustrerande och orättvist. Risker för frånvaro på grund av barns sjukdom var än mer svårhanterlig för de mammor som hade barn med svårare kronisk sjukdom eller funktionsnedsättning som var mycket tid- och omsorgskrävande. Deras möjligheter att hantera arbetsgivares krav och barnens behov blev ofta omöjliga prioriteringar:

Det krävde ju mycket att hon hade Asperger. Det har varit ganska tufft för mig, ständiga konflikter på dagis och skola. Jag har ju aldrig ens tänkt tanken att söka jobb längre bort än (nämner hemort) på grund av henne. (Ingela)

Den arbetsmarknad som periodvis faktiskt varit tillgänglig för de intervjuade kvinnorna trots att de ofta saknade utbildning, arbetslivserfarenhet och körkort uppfattades som mycket svårförenlig med ensamansvar som förälder. De timanställningar och sjukvikariat som de ibland haft möjlighet att få har mestadels haft förutsättningen att man är flexibel och kan vara på plats med kort varsel. Att ordna barnomsorg samma dag eller under kvällar och helger är sällan möjligt. Att ofta behöva tacka nej till jobberbjudanden på grund av sjukt barn eller brist på barnomsorg leder sällan till upprepade förfrågningar.

Eftersom arbetsmarknadsetablering var så pass problematiskt för mammorna var de ofta utlämnade till försörjningsstöd. Beroendeställningen det innebar i förhållande till socialtjänsten var ofta präglad av upplevelser av vanmakt i relation till inskränkningar i den personliga integriteten och handlingsutrymme. De kontraproduktiva eller godtyckliga bedömningar i samband med socialbidragsansökningar man erfarit var sällan något man upplevde sig kunna påverka. Att utöva motstånd eller upphöra med socialbidrag upplevs dock som närmast omöjligt eftersom försörjningsstödet är den enda möjligheten till försörjning i den rådande situationen. Detta utgör en avsevärd frustration för många. En ytterligare börda var det bristande erkännande samt de moraliska ifrågasättanden kring arbetslöshet och bidragsbehov som både socialtjänst och omgivningen uppfattas förmedla till kvinnorna. Honneth (2003) förstår missaktning av en människa som en förstörelse av förutsättningar för den individuella handlingsförmågan. Sammantaget handlar de subjektiva upplevelserna av vanmakt om olika sociala situationer och relationer, där respondenterna återger att de känt eller erfarit sig som vanmäktiga inför möjligheten att förändra eller påverka sin situation.

Under intervjuerna framstod det tydligt att det också finns en *interaktion* mellan dessa komponenter. En dubbel vanmakt i form av de faktiska objektiva hinder som finns för att ta sig vidare i kombination med emotionella upplevelser av vanmäktighet och brist på erkännande beskrevs leda till ytterligare negativ inverkan på den egna handlingsförmågan.

En ond cirkel av tyst exkludering

Den förhöjda risken för ekonomisk utsatthet i kombination med en förändrad bostadsmarknad gör det idag även svårare för allt fler ensamförsörjande barnfamiljer att få tillgång till en stadigvarande bostad. Hur det är att leva som bostadslös och utan ekonomiska marginaler som ensamstående med barn är en av de centrala frågorna som åskådliggörs i Tove Samzelius avhandling: Den tysta exkluderingens onda cirkel: Ensamstående mödrars perspektiv på hemlöshet och fattigdom i Sverige som publicerades år 2020. I centrum står tankar och erfarenheter som delats av sjuutton utrikesfödda ensamstående

mammor, samtidigt som dessa analyseras och placeras inom en bredare svensk och internationell ekonomisk och välfärdspolitisk kontext. Därmed framhävs även samspelet mellan individuella livsöden, strukturella förutsättningar, ekonomiska parametrar och politiska beslut.

I de officiella hemlöshetskartläggningar och studier om bostadslösa barnfamiljer som gjorts i Sverige under senare år, framträder just utrikesfödda ensamstående mödrar som en särskilt utsatt grupp (Samzelius 2018). I Socialstyrelsens (2017) senaste hemlöshetskartläggning konstateras det att 75 procent av föräldrar i akut hemlöshet, det vill säga personer med behov av akut hjälp med tak över huvudet, var utrikes födda, majoriteten med en bakgrund i Afrika och Mellanöstern. Över 50 procent av dessa familjer bestod av en ensamstående mamma med barn. Liknande mönster har även varit framträdande i lokala kartläggningar i Stockholmsområdet (Stockholms stad 2021; Mönefors Bertell & Åberg 2020). Stockholms stad har också konstaterat att det är vanligare bland kvinnor än män att ha vårdnaden över sina barn även när de saknar en bostad.

De skäl som angavs i kartläggningarna för varför barnfamiljer var hemlösa handlade framför allt om strukturellt betingade orsaker såsom arbetslöshet, svårigheter att bli godkända som hyresgäster på grund av försörjningsstöd eller osäkra anställningsvillkor, samt för kort tid i bostadskön. Den främsta sociala orsaken var våld i nära relationer. Även kvinnorna i Samzelius studie var utestängda från möjligheten att få ett tryggt och stabilt boende för sig själva och sina barn på grund av dessa faktorer. Likväl var förväntningarna från de myndigheter som de hade kontakt med att de skulle kunna lösa sin boendesituation på egen hand. Möten med socialtjänsten beskrevs ofta som frustrerande och gav upphov till känslor av vanmakt. Så här beskriver en mamma som kallas Asma sina upplevelser:

Ibland jag känner mig att jag har ingen power...förstår du power...jag har ingen makt...det är Sveriges regel...barnen också nu dom är jättemycket trött...du förstår vi flyttade nästan 10 lägenhet... (Asma)

Efter en skilsmässa hade Asma flyttat runt som inneboende med två små barn i över två år samtidigt som hon studerade för att förbättra sina möjligheter på arbetsmarknaden. Omständigheterna gjorde att Asma blev psykiskt och fysiskt utmattad och inte kunde fullfölja studierna. Hon förlorade sitt CSN bidrag och stod helt utan inkomst. Till slut fick hon akut hjälp med boende i ett lägenhetshotell genom socialtjänsten. Motkravet var att hon skulle söka arbete och bostad aktivt. Asma menade att hon behövde göra färdigt sin yrkesutbildning för att ha en bättre chans att få jobb men berättade att när hon lyft det med socialtjänsten fick hon till svar att: ” du tar socialbidrag det är regel...du måste bli jobbsökande...” För att få hjälp med bostad måste hon söka

jobb och bostad, men för att få jobb måste hon ha en utbildning. För att kunna få en bostad måste hon ha ett jobb eller någon form av inkomst som inte är försörjningsstöd. Asma kände sig maktlös och ledsen men sa att hon fortsatte att försöka för sina barns skull:

Varje dag försöker jag tvinga att glömma vad som händer. Jag gråter inuti men jag är glad för barnen. Jag vill inte att dom ska känna mina problem eller att jag är ledsen... Varje dag jag pratar med dem alltså...en dröm...det kommer att bli bra...
(Asma)

En återkommande fråga i avhandlingen är om de krav som samhället ställer på mammor som Asma är rimliga? Utifrån mödrarnas perspektiv upplevdes reglerna och kraven på ett aktivt bostads- och jobbsökande när man befinner sig i akut hemlöshet som godtyckliga och otydliga, vilket i sin tur förorsakade stress och lidande. Under studiens gång blev några av mammorna bestraffade med indraget bistånd för tillfälligt boende, med motiveringen att de inte ansträngt sig tillräckligt för att lösa sin situation därför att de inte redovisat tillräckligt många sökta bostäder eller tackat nej till boende på en annan ort. Detta upplevdes som kontraproduktivt och orättvist.

Var tar då människor vägen när de nekas hjälp av samhällets stödfunktioner? Även här kan Asmas situation ge en inblick i hur ensamstående mödrar använder agens för att lösa svåra situationer men utan att hitta hållbara eller varaktiga lösningar. Asma beskrev hur hon bott tillfälligt hos en kusin som tog betalt svart, hur hon hyrt sovplatser på vardagsrumsgolvet hos en annan ensamstående mamma, och hur hon som inneboende hos en äldre kvinna från samma ursprungsland tvingades jobba som hemhjälp trots att hon betalade hyra.

Internationell forskning har visat att ensamstående kvinnor med barn tenderar att bli osynliggjorda i diskussioner kring hemlöshet då de oftare än andra befinner sig i privata sfärer som inte räknas in i olika kartläggningsförsök (Baptista et al, 2017). I en svensk kontext blir de också osynliggjorda när de nekas stöd eftersom de inte längre får hjälp av det allmänna. Värst drabbas de som saknar stöttande sociala nätverk och egna resurser, såsom kvinnor som varit utsatta för våld, de som har flytt från krig och förföljelse och de som har språkhinder eller begränsad arbetslivserfarenhet i Sverige.

I analysen av Asmas situation, liksom de andra deltagarna i Samzelius studie, framträder en ond cirkel, där de som är drabbade av fattigdom och utestängning från bostadsmarknaden osynliggörs och skuldbeläggs för sin egen utsatthet. Samtidigt blir barns bästa och välbefinnande åsidosatt när deras mödrar får stå till svars för strukturellt betingade problem som de omöjligt kan råda bot på utan samhällets ingripande. Den bristande kunskapen om dessa familjers

levnadsvillkor, samt strukturerna som leder till att marginaliserade ensamstående mödrar sällan, eller aldrig, kan utmana den dominerande diskurs som styr socialpolitik och interventioner, har lagt grunden till en process som resulterar i social och ekonomisk utestängning. Frånvaron av ett erkännande av de svårigheter och det lidande som uppstår, i kombination med bristfälliga samhällsresurser och avsaknad av representation som möjliggör en förståelse för marginaliserade gruppers livsvillkor, leder i slutändan till en ond cirkel av tyst exkludering.

Avslutande diskussion

Vår forskning visar hur relationen mellan individ och struktur har en avgörande betydelse då krav och villkoranden avseende försörjnings- och bostadsproblematik ofta leder till återvändsgränder eller moment-22-liknande situationer där det egna aktörskapet blir beskuret och problemen består eller fördjupas av exempelvis skuldsättning, betalningsanmärkningar eller hemlöshet. De ”strukturellt” hemlösa familjerna befinner sig många gånger i osäkra situationer där dessa villkor för deltagande på arbets- och bostadsmarknad framstår som omöjliga att uppnå. Blir dessa situationer och villkoranden kontraproduktiva?

Fattigdom och hemlöshet är oupplösligt sammankopplade och det ena förutsätter ofta det andra. Ett arbete är ofta ett krav för att kunna få en bostad men en fast bostad är ofta förutsättningen för att kunna arbeta och ordna barnomsorg för en ensamstående förälder. Det segment på arbetsmarknaden, exempelvis inom gig-ekonomin, som står öppet för de med formellt låga kvalifikationer förutsätter hög mobilitet och flexibilitet. Detta är ofta mycket svårt för föräldrar med ensamt omsorgsansvar för små barn vilket blev tydligt i mötena med de mammor som var en del av våra forskningsstudier.

Den stora mängden av svårigheter kan av dessa mammor upplevas som, men också ibland vara, övermäktiga att hantera. Att varaktigt leva i en ”akut” situation beskrivs ofta få en kontraproduktiv effekt då tiden och energin går åt till att hantera nuets bestående kaos som att t.ex. ofta behöva flytta med små barn och vara överväldigad av oro och stress vilket ofta innebär att orken för fokus på mer långsiktiga lösningar sällan räcker. Konsekvensen blir ofta den ofrivilliga ”fastlåsnings” i denna livssituation som kvinnorna beskriver. Börjeson (2008) betonar att ”maktlöshet” främst återspeglar frånvaro av makt men att vanmaktsbegreppet i stället belyser en förståelse av denna livssituation som ett socialt och psykologiskt relationsförhållande. I en relationell förståelse av makt är människor aldrig totalt maktlösa, däremot kan de uppleva sin livssituation så. Mathiesen (1989, s. 83) definierar vanmakt som en situation ”där man inte ser någon utväg, några medel eller möjligheter att förändra sin situation, inbegripet

det att motsätta sig, eventuellt hindra eller upphäva andras viljeutövning gentemot en själv. Situationen ter sig oöverstiglig eller låst.” Den beroendeställning som det innebär att uppbära försörjningsstöd gjorde det också ytterligare svårt för mammorna att utöva motstånd eller agera på sätt som de själva menade var bästa vägen framåt om det inte accepterades utifrån socialtjänstens regelverk.

I våra analyser av mammornas erfarenheter framträder sammantaget mönster där förlopp som kan liknas vid ”onda cirklar” samverkar till en mer manifest ackumulering av problem. Inghe (1960) diskuterar dessa förlopp utifrån en förklaringsmodell som utgår från ”multipel kausalitet”, där samverkande faktorer både på individuell och samhällelig nivå har inverkan och utgör vad han refererar till som ”riskladdade konstellationer”. Denna samgång innebär alltså att problem inom ett område kan generera en anhopning av problem inom andra områden. Vi menar därför också att det är viktigt att försöka förstå hur ackumuleringen av problem kan komma att påverka mammornas handlingsförmåga.

Fattigdom handlar inte bara om bristande materiella tillgångar utan kan även betraktas som en förmågedepriation (Sen, 1985). Utifrån detta perspektiv bör individers fattigdom även studeras som en form av begränsade möjligheter att agera och därmed en bristande förmåga eller funktion att förändra eller påverka sin livssituation. Om vi återvänder till frågan som utgör detta kapitel rubrik “Varför kan dom inte bara försörja sina barn?” så visar vår forskning sammantaget att när bristande moraliskt erkännande från omgivningen samt faktiska objektiva hinder och omfattande emotionella upplevelser av vanmäktighet erfars samtidigt kan det få en ytterligare negativ inverkan på dessa ensamstående mammors handlingsförmåga och därmed konstruktiva förutsättningar att finna vägar till en tryggad försörjning och bostadssituation för sig och sina barn.

Källor

- Alm, S., Nelson, K., & Nieuwenhuis, R. (2019). The Diminishing Power of One? Welfare State Retrenchment and Rising Poverty of Single-Adult Households in Sweden 1988–2011, *European Sociological Review*, 36(2), pp. 198-217.
- Angelin A. (2009). *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna* Lund Dissertations in Social Work 38, Lund.
- Baptista, I., Benjaminsen, L., Busch-Geertsema, V., & Pleace, N. (2017). *Family Homelessness in Europe. EHO Comparative Studies on Homelessness*. Brussels: European Observatory on Homelessness.

- Burström, B., Whitehead, M., Clayton, S., Fritzell, S., Vannoni, F., & Costa, G. (2010). Health inequalities between lone and couple mothers and policy under different welfare regimes – The example of Italy, Sweden and Britain. *Social Science & Medicine*, 70, pp. 912–920.
- Börjeson, B. (2008). Om vanmakt - allt förtryck har en social början och ett psykologiskt slut. i T. Larsson, *Makt* (ss. 84–104). Stockholm: Verbum Förlag AB.
- Försäkringskassan (2021). *Barnhushållens ekonomi – resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken, 2021*. Stockholm: Försäkringskassan.
- Försäkringskassan (2023). *Barnhushållens ekonomi – resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken, 2023*. Stockholm: Försäkringskassan.
- Gähler, M. (2001). Bara en mor: ensamstående mödrars ekonomiska levnadsvillkor i 1990-talets Sverige. I *Ofärd i Välfärden*. SOU 2001: 54.
- Honneth, A. (2003). *Erkännande. Praktisk-filosofiska studier*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Inghe, G. (1960). *Fattiga i folkhemmet. En studie av långvarigt understödda i Stockholm*. Stockholm: Stockholms kommunalförvaltning.
- Lewis, J. (Ed.), *Lone Mothers in European Welfare Regimes: Shifting Policy Logics*. London: Jessica Kingsley.
- Lister, R. (2004). *Poverty*. Cambridge/Malden: Polity Press.
- Mathiesen, T. (1989). *Den dolda disciplineringen. Makt och motmakt. Essäer om politisk kontroll*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Mönefors Berntell, A., & Åberg, M. (2020). *Kartläggning av barnfamiljer i akut hemlöshet i Ekerö, Järfälla, Sollentuna, Sundbyberg, Upplands-Bro och Upplands Väsby*. Rapport 2020:4. Sollentuna: FoU Nordväst.
- Salonen, T. (1993). *Margins of welfare: a study of modern functions of social assistance*. Torna Hällestad: Hällestad Press.
- Salonen, T. (2019). *Välfärd inte för alla*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Samzelius, T. (2018). Ensamstående mammor och rätten till en bostad. In M. Dahlstedt & P. Lalander (Eds.), *Manifest – för ett socialt arbete i tiden*. Lund: Studentlitteratur, pp. 113-124.
- Samzelius, T. (2020). *A vicious circle of silent exclusion: Family homelessness and poverty in Sweden from a single mother perspective*. Doktorsavhandling, Malmö Universitet.
- Sen, A. (1985). *Commodities and capabilities*. Amsterdam: Elsevier science publishers B.V.
- Socialstyrelsen (2017). *Öppna jämförelser av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Enkätundersökning 2016*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Stockholms stad (2021). *Socialtjänstrappport 2021 – En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad*. Stockholm: Socialtjänstförvaltningen.
- Wennberg, L. (2013). Neoliberal trends in the women-friendly Swedish welfarestate. I Å. Gunnarsson (red), *Tracing the women-friendly welfare state: gendered politics of everyday life in Sweden*. Stockholm: Makadam Förlag, pp. 57–79.